

(NE)VIDLJIVE ŽRTVE FEMICIDA U BOSNI I HERCEGOVINI, SRBIJI, SLOVENIJI, SJEVERNOJ MAKEDONIJI I HRVATSKOJ (2014–2024) – S POSEBNIM OSVRTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU

*dr Žana Vručinić, vanredni profesor¹¹⁵
Univerzitet u Banjaluci
Fakultet bezbjednosnih nauka*

Apstrakt: U Bosni i Hercegovini, Srbiji i Sloveniji femicid još nije prepoznat kao posebno krivično djelo, što žrtve čini institucionalno „nevidljivim”, dok je u Sjevernoj Makedoniji femicid inkriminisan 2023., odnosno u Hrvatskoj 2024., što ukazuje na kasniji, ali ipak postepeni korak ka priznavanju ovog zločina kao zasebnog krivičnog djela. Zbog nedostupnosti podataka za Crnu Goru u periodu 2014–2018, ova država nije obuhvaćena analizom. Cilj ovog istraživanja bio je da se analiziraju i uporede stope femicida u navedenim zemljama za period od 2014. do 2024. godine, koristeći podatke o broju ubijenih žena prikupljene iz različitih izvora. Stope femicida izračunate su u okviru ovog istraživanja. Rezultati t-testa ukazuju na statistički značajnu razliku u stopama femicida prije i poslije pandemije COVID-19 u Bosni i Hercegovini, pri čemu je stopa bila viša nakon pandemije. ANOVA test je pokazao statistički značajne razlike u stopama između pojedinih godina, dok regresioni model nije identifikovao godine i pandemiju kao značajne prediktore, iako objašnjava 52,49% varijanse u stopi femicida. Ovakav rezultat ukazuje na postojanje drugih faktora koji bolje objašnjavaju promjene. U analiziranom periodu, najviša prosječna stopa femicida zabilježena je u Srbiji, dok je najniža bila u Hrvatskoj. Prognostički trend za Sjevernu Makedoniju i Hrvatsku za 2025–2026. godinu se gotovo poklapa, sa procjenom stope između 0,4 i 0,5. Ove stope su niže u odnosu na Sloveniju i Srbiju, dok je za Bosnu i Hercegovinu, procijenjena najviša stopa femicida u istom periodu, približno 0,7. Poređenje domaćih i UN podataka za Bosnu i Hercegovinu pokazuje slične prosječne vrijednosti, ali različite trendove: domaći podaci ukazuju na blagi porast, dok UN podaci pokazuju stabilan trend, što ukazuje na potrebu za harmonizacijom metodoloških okvira na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Ključne riječi: žrtve femicida, bivša SFRJ, pandemija COVID-19

UVOD

Žrtve nasilja u porodici mogu biti djeca, žene, muškarci i starije osobe (Mahdavifar, et al., 2024). U smislu odnosa učinilac-žrtva nasilja u porodici, *nasilje između intimnih partnera*, uključuje sadašnje i bivše supružnike, sadašnje i bivše partnere sa ili bez zajedničkog djeteta. U metaanalizi u kojoj su uključene 103 studije, istraživači su, narativnom analizom studija, pronašli više radova koji ukazuju na porast nasilja između intimnih partnera tokom pandemije Covid-19, u poređenju sa onima koji opisuju smanjenje, nepromijenjen nivo ili mješovite rezultate (Costa, et al, 2024). Gotovo jedna od tri žene doživjela je nasilje od strane intimnog partnera tokom pandemije COVID-19 (Kifle, Aychiluhm, & Anbesu, 2024). Ovaj oblik nasilja može varirati u učestalosti i težini posljedica. Femicid, rodno zasnovano, namjerno ubistvo žena i djevojčica zbog njihovog pola – predstavlja ekstremni oblik nasilja nad ženama i djevojčicama, ukorijenjen u mizoginiji, pogrešnim uvjerenjima i društvenim normama (UNESC, 2013).

¹¹⁵ zana.vrucinic@fbn.unibl.org

Prema podacima Kancelarije Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal (UNODC, 2019), žene koje su žrtve ubistava najčešće bivaju ubijene od strane intimnog partnera – čak u 82% slučajeva. Suprotno tome, kod muškaraca se ovaj obrazac javlja u znatno manjem procentu, svega 18%. Kancelarija UN za droge i kriminal (UNODC) i Agencija UN za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) (2022) izradili su statistički okvir za prikupljanje podataka o rodno zasnovanim ubistvima žena. U dokumentu se rodna zasnovanost ubistva definiše kroz identifikaciju osnovnih uzroka koji oblikuju specifičan društveni kontekst u kojem dolazi do femicida, a koji uključuju stereotipne rodne uloge, sistemsku diskriminaciju žena i djevojčica, rodnu nejednakost, kao i neravnotežu moći između muškaraca i žena u društvu. Analizom podataka iz policijskih dosijea o ubistvima pokazano je da najveći procenat ubistava žena od strane muškaraca postoji između intimnih partnera (Brookman, 2005).

Iako u dostupnoj literaturi nisu pronađena istraživanja o femicidu u zemljama bivše Jugoslavije, postoje pojedinačna istraživanja koja obuhvataju širi region Jugoistočne i djelimično Centralne Evrope. U jednom takvom istraživanju analiziran je uticaj pandemije COVID-19 na distribuciju femicida u periodu od 2020. do 2021. godine, obuhvatajući zemlje Hrvatsku, Mađarsku, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju i Sloveniju (Hacin, & Meško, 2024). Ukupan broj femicida od 2017. do 2021. godine smanjen je u svim posmatranim zemljama. U Hrvatskoj i Sloveniji zabilježen je porast femicida u 2020. godini, dok je u 2021. godini došlo do značajnog opadanja, kada su specifične mjere u vezi sa pandemijom još uvijek bile na snazi.

Vlade femicid rijetko povezuju sa različitim obrascima nasilja prema ženama koje najčešće budu žrtve porodičnog nasilja prije nego što dođe do femicida. Stručnjaci iz oblasti medicine, prilikom izvještavanja o slučajevima ubistva, najčešće se ne fokusiraju na odnos žrtve i učinioca i ne kategorišu ubistvo kao femicid (Konstantinović Vilić, Petrušić, Beker, 2019). Navedeno doprinosi daljoj marginalizaciji žrtava, šaljući implicitnu poruku o njihovoj nevidljivosti i društvenoj nevažnosti. Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Srbija, Sjeverna Makedonija i Slovenija ¹¹⁶ usvojile su Istambulsku konvenciju, prvi pravno obavezujući instrument u Evropi u oblasti nasilja prema ženama i nasilja u porodici, i , s tim u vezi, usvojile su zakone o zaštiti od nasilja u porodici. Najprije je Sjeverna Makedonija inkriminirala femicid kada je marta 2023. godine usvojila izmjene i dopune Krivičnog zakonika (Beker, 2023), a potom je, u martu 2024. godine, to učinila i Hrvatska. U ostalim analiziranim zemljama definicija femicida ne može se naći u krivičnom zakonodavstvu, što znači da se ne može regulisati kao posebno krivično djelo. Evidentan je problem sa sistematizovanim zvaničnim evidencijama o ovom obliku nasilja nad ženama, iako su se, zemlje potpisnice između uostalog, obavezale da prikupljaju razvrstane podatke o slučajevima svih oblika nasilja, uključujući nasilje u porodici, koje žene pogađa nesrazmjerno u odnosu na muškarce.

Prvo istraživanje o rodno zasnovanom nasilju, njegovim razmjerama i oblicima ispoljavanja u Bosni i Hercegovini sprovedeno je 2013. godine na inicijativu Agencije za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine, u saradnji sa Gender centrom Republike Srpske. Istraživanje je realizovano uz podršku agencije Ujedinjenih nacija koja se bavi pitanjima seksualnog i reproduktivnog zdravlja, populacione politike i rodne ravnopravnosti (UNFPA) i UN Women, na osnovu podataka koje su prikupili Zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku (Šenk, 2023). Pored analize učestalosti pojedinih oblika nasilja nad ženama (psihičko, fizičko i seksualno), u cjelini gledano, nalazi istraživanja pokazali su da je sfera intimnih partnerskih i porodičnih odnosa daleko veći izvor opasnosti od nasilja za žene nego što je to šira zajednica (Šenk, 2023).

Kao odgovor na prazninu u institucionalnom pristupu, cilj ovog istraživanja bio je da se analiziraju i uporede stope femicida u pet zemalja bivše SFRJ – Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji, Sjevernoj Makedoniji i Sloveniji – u periodu od 2014. do 2024. godine. Podaci o broju ubijenih žena prikupljeni su iz različitih izvora, u zavisnosti od dostupnosti i pouzdanosti informacija za svaku pojedinačnu zemlju i godinu, dok su stope femicida izračunate u okviru ovog istraživanja. S obzirom

¹¹⁶ Vijeće Evrope je usvojilo Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici 7.4.2011, otvorena je za potpisivanje u maju 2011. godine.

na to da univerzalno prihvaćena definicija femicida ne postoji, u ovom istraživanju je primijenjena ciljano odabrana operativna definicija femicida *kao ubistvo žene počinjeno od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera, ili muškog člana porodice*, pri čemu se nastojalo da se u analizu uključe oni slučajevi koji odgovaraju ovom kriterijumu. Cilj je, takođe, bio da se identifikuju trendovi femicida u analiziranim zemljama, procijeni uticaj pandemije COVID-19 na promjene u stopama femicida u Bosni i Hercegovini, izvrši predikcija za naredne godine (2025. i 2026.), te da se uporede domaći i međunarodni izvori podataka za Bosnu i Hercegovinu, sa posebnim osvrtom na razlike u trendovima femicida.

METOD

Procedura i podaci

U ovom istraživanju u svrhu realizacije ciljeva istraživanja analiziran je broj ubijenih žena u porodično-partnerskom kontekstu za period od 2014. do 2024. godine za pet zemalja bivše SFRJ: Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Srbiju, Sjevernu Makedoniju i Sloveniju. Budući da za Crnu Goru nije bilo moguće pribaviti podatke za period od 2014. do 2018. ova država je izostavljena iz analize kako bi se obezbijedila uporedivost podataka. Prilikom izbora izvora vodilo se računa o tome da se korišćeni podaci, u mjeri u kojoj je to moguće, odnose na definiciju femicida kao *ubistva žene od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera ili muškog člana porodice*, kako bi rezultati bili međusobno uporedivi. Istraživački pristup bio je zasnovan na sekundarnoj analizi javno dostupnih podataka.

Podaci o broju ubijenih žena za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Srbiju i Sloveniju prikupljeni su iz različitih izvora u zavisnosti od dostupnosti i pouzdanosti informacija za svaki pojedinačni period i zemlju.

Kao izvori podataka korišćeni su izvještaji nevladinih organizacija, uključujući Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE, 2021, EIGE, 2025), Mediteranski institut za istraživačko novinarstvo (MIIR, 2024), kao i publikacija *Sudski odgovor na femicid na Zapadnom Balkanu – pravni okvir i sudska praksa* (Beker, 2023).

U slučaju Bosne i Hercegovine korišćeni su i podaci Fondacije Ženski centar (Ninković i sar., 2021), kao i publikacija *Analiza prakse sudova u procesuiranju femicida i pokušaja femicida u Bosni i Hercegovini 2017–2021* (Konstantinović Vilić i sar. 2022). Za analizu stope femicida u Sjevernoj Makedoniji za analizirani period korišćeni su sekundarni podaci iz zvaničnih evidencija Ministarstva unutrašnjih poslova (Koshevaliska, Nanev i Maksimova, 2024)¹¹⁷. Broj femicida za 2024. godinu u Hrvatskoj preuzet je iz zvanično dostupnih podataka Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Hrvatske (MUP RH, 2025). Zvaničan broj femicida za 2024. godinu odgovara broju slučajeva o kojima su mediji izvještavali te godine, što potvrđuje transparentnost u dostupnosti i izvještavanju o ovim podacima.

¹¹⁷ Iako zvanični podaci Ministarstva unutrašnjih poslova o femicidu za Sjevernu Makedoniju za period 2017–2024. godine postoje na zvaničnom sajtu, opredjeljenje je da se, zbog moguće varijabilnosti u njihovoj preciznosti i sveobuhvatnosti, isti ne koriste u ovom istraživanju. Naime, prema podacima koje su Koshevaliska, Nanev i Maksimova (2024) dobile od Odjeljenja za odnose sa javnošću i strateška pitanja MUP-a, Sektor za odnose sa javnošću i protokol – slobodan pristup informacijama, Odgovor (rješenje br. 16.1.2-831/3), razlika u prosječnom broju femicida za period 2017–2024. iznosi dvadeset četiri slučaja, u odnosu na brojke prikazane na zvaničnom sajtu Ministarstva. Konkretno, za 2023. godinu, pomenuti autori navode ukupno devet slučajeva femicida, dok je u zvaničnoj statistici dostupnoj javnosti zabilježeno dva. Ovu razliku dodatno potvrđuju i medijski izvještaji, u kojima je do septembra 2023. dokumentovano pet slučajeva, uključujući posljednji objavljen upravo u tom mjesecu (Stojančova, 2023). Neslaganja između podataka dobijenih sa zvaničnog sajta Ministarstva unutrašnjih poslova i onih dostavljenih od strane istog ministarstva putem formalnog zahtjeva za pristup informacijama ukazuju na potencijalne nedosljednosti u okviru institucionalnog izvještavanja. Stope femicida za 2024. godinu odnose se na period od januara do juna.

Kada su podaci iz medijskih izvještaja pružali eksplicitne i detaljne informacije o broju žrtava i okolnostima slučajeve (npr. identiteti žrtava, način izvršenja, mjesto i vrijeme događaja), a istovremeno su se razlikovali od izvještaja nevladinih organizacija (npr. prikazivan je veći broj slučajeva), uzeti su u obzir detaljniji i precizniji izvori. Izvršeno je ukrštanje izvora, a prednost je data onim izvorima koji su nudili viši stepen specifičnosti i provjerljivosti. Medijski izvještaji o broju ubijenih žena u analiziranim zemljama, objavljeni na relevantnim regionalnim portalima i u dnevnoj štampi, selektovani su prema kriterijumu vjerodostojnosti (Al Jazeera Balkans, 2023; Direktno.hr, 2020; Gadžovska Spasovska, 2024; Gočanin & Manojlović, 2024; Istina.media, 2025; Mariborinfo.com, 2024; Radiosarajevo.ba, 2025; Stojančova, 2023; Telegraf.rs, 2024; Znoj, 2024).

Paralelni statistički podaci Ujedinjenih nacija o stopama femicida u porodično-partnerskom kontekstu za Bosnu i Hercegovinu, za period od 2014. do 2023. godine, prikupljeni su direktno sa zvaničnog veb-sajta Ujedinjenih nacija (United Nations, n.d.).

Metod istraživanja

Istraživanjem su obuhvaćeni podaci o broju ubijenih žena u porodično-partnerskom kontekstu za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Srbiju, Sjevernu Makedoniju i Sloveniju u periodu od 2014. do 2024. godine.

U prvoj fazi istraživanja izračunate su godišnje stope femicida (broj ubijenih žena na 100.000 stanovnika) za svaku od analiziranih zemalja. Dobijene stope omogućile su poređenje među zemljama i uvid u dinamiku femicida tokom decenije.

U cilju poređenja statistički značajne razlike u prosječnim vrijednostima stopa femicida prije i nakon pandemije COVID-19, sproveden je t-test nezavisnih uzoraka za svih pet analiziranih zemalja.

Poseban fokus stavljen je na Bosnu i Hercegovinu, na kojim podacima je sprovedena regresiona analiza sa ciljem utvrđivanja uticaja godina i pandemije COVID-19 na promjene u stopama femicida. U okviru regresionog modela primijenjena je i analiza varijanse (ANOVA), čime je dodatno evaluiran statistički značaj posmatranih faktora.

Na osnovu dobijenih vremenskih serija sprovedeno je modeliranje trenda sa ciljem predviđanja stopa femicida za 2025. i 2026. godinu za analizirane zemlje. Time su identifikovani potencijalni pravci kretanja i evaluirani faktori rizika u budućem periodu.

Za Bosnu i Hercegovinu dodatno je izvršena predikcija stope femicida sa identifikacijom tačaka promene (change points) u vremenskoj seriji. Ova analiza omogućila je detekciju strukturnih prekida u trendovima i ukazala na moguće prelomne momente u društvenim uslovima koji utiču na nasilje prema ženama.

Trendovi femicida u Bosni i Hercegovini analizirani su paralelno, putem dva izvora: domaćih izvora i podataka UN, za period 2014–2023. Najprije je sproveden t-test za poređenje prosječnih vrijednosti između domaćih i UN podataka, kao i analiza trenda za istraživanje promena u stopama femicida tokom vremena (2025–2026.) Takođe, korišćena je procjena intervala povjerenja kako bi se istražila preciznost i varijabilnost podataka iz oba izvora. Na ovaj način, analizirani su obrasci kretanja stope femicida u Bosni i Hercegovini u odnosu na dva različita izvora podataka.

Za analizu rezultata korišćeni su programski jezik R i Prophet model, pogodni za prikaz i interpretaciju godišnjih trendova u okviru vremenskih serija, naročito u prisustvu višestrukih interferencija u podacima.

REZULTATI

Tabela 1
Broj ubijenih žena i stopa femicida za pet zemalja bivše SFRJ za period 2014–2024.

Država	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BiH	5 (0.28)	7 (0.39)	9 (0.50)	4 (0.22)	4 (0.22)	11 (0.61)	12 (0.67)	9 (0.50)	11 (0.61)	10 (0.56)	12 (0.67)
Hrvatska	8 (0.37)	11 (0.51)	10 (0.47)	9 (0.43)	4 (0.19)	10 (0.49)	12 (0.59)	9 (0.45)	11 (0.55)	6 (0.30)	9 (0.45)
Srbija	27 (0.74)	35 (0.96)	33 (0.91)	26 (0.73)	30 (0.84)	26 (0.73)	27 (0.76)	26 (0.74)	27 (0.79)	28 (0.82)	18 (0.53)
Sjeverna Makedonija	8 (0.78)	4 (0.39)	5 (0.48)	8 (0.77)	7 (0.68)	4 (0.38)	5 (0.48)	4 (0.43)	2 (0.22)	9 (0.97)	3 (0.32)
Slovenija	6 (0.58)	6 (0.58)	5 (0.48)	7 (0.67)	4 (0.38)	8 (0.77)	10 (0.95)	5 (0.48)	12 (1.29)	2 (0.19)	3 (0.28)

Stope femicida izračunate su na osnovu broja ubijenih žena na 100.000 žena u analiziranim državama, pri čemu je broj ubijenih žena podijeljen sa ukupnim brojem žena u populaciji za svaku od navedenih godina, a zatim pomnožen sa 100.000. Za svaku državu korišćeni su podaci o broju stanovnika (po godinama) (vidi tabelu 1).

Tabela 2. Rezultati t-testa za poređenje stopa femicida prije i poslije pandemije Covid-19 u pet balkanskih država

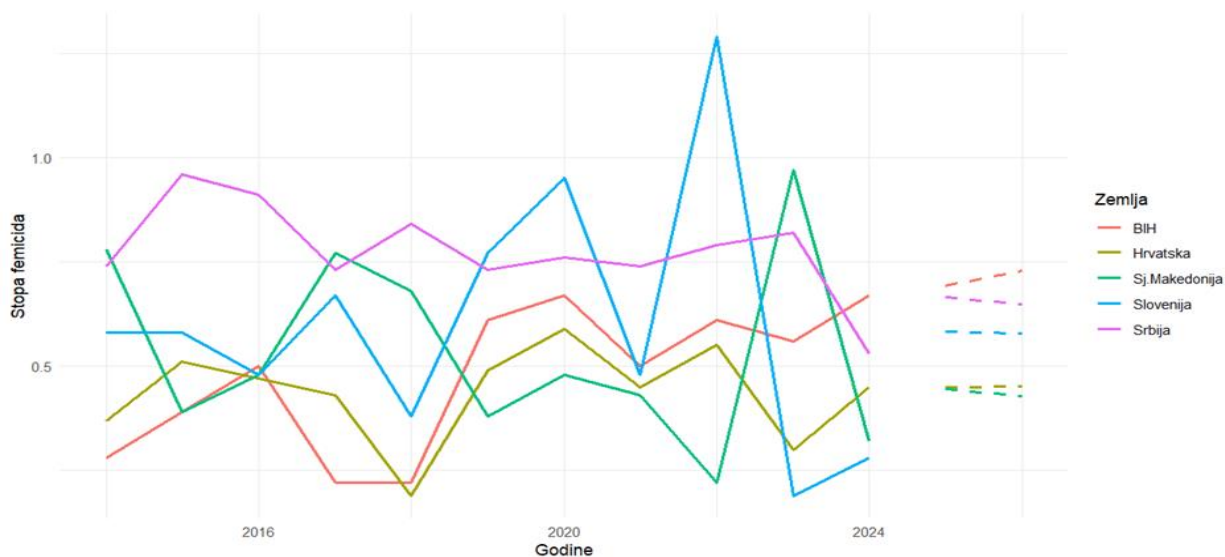
Država	M_1	M_2	$M_1 - M_2$	t	df	p	CI_95	Cohens_d
BIH	0.37	0.60	-0.23	-3.17	7	0.01487	[-0.4, -0.06]	-1.80
Hrvatska	0.41	0.47	-0.06	-0.83	9	0.4279	[-0.22, 0.1]	-0.50
Srbija	0.82	0.73	0.09	1.37	8	0.2063	[-0.06, 0.24]	0.84
Sj.Makedonija	0.58	0.48	0.10	0.64	7	0.544	[-0.26, 0.46]	0.40
Slovenija	0.58	0.64	-0.06	-0.28	5	0.7895	[-0.63, 0.51]	-0.19

Rezultati t-testa ukazuju na statistički značajnu razliku u stopama femicida prije i poslije pandemije u Bosni i Hercegovini (vidi tabelu 2). Ovaj nalaz sugerije da su prosječne vrijednosti stope femicida u Bosni i Hercegovini bile različite u ta dva perioda, dok regresioni model u okviru analize prekinutih vremenskih serija, nije potvrdio pandemiju kao značajan prediktor stope femicida. Ovaj rezultat može ukazivati na to da efekat pandemije nije bio dovoljno izražen kada se razmatra u kombinaciji sa varijablom godine, koja takođe nije pokazala statističku značajnost.

Rezultati regresionog modela pokazuju da ni godine ($\beta = 0,01782$, $p = 0,501$) ni pandemija ($\beta = 0,13400$, $p = 0,428$) nisu statistički značajni prediktori stope femicida, što znači da ove varijable ne pokazuju značajan linearni uticaj. Iako model objašnjava 52,49% varijacije u stopi femicida ($R^2 = 0,5249$), doprinos ovih konkretnih varijabli nije značajan, što ukazuje na to da postoje drugi faktori

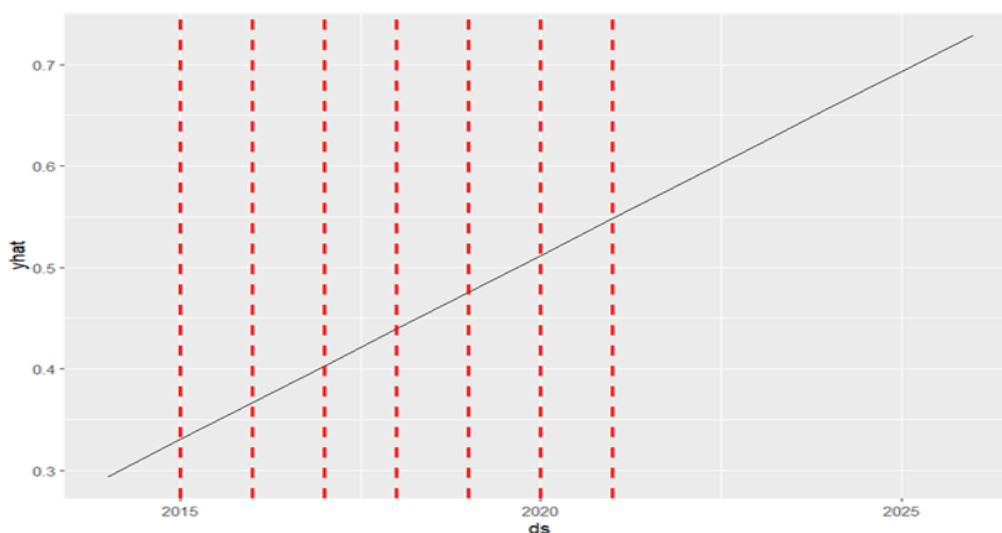
koji vjerovatno bolje objašnjavaju promjene u stopi femicida u Bosni i Hercegovini, a nisu obuhvaćeni ovim modelom.

Rezultati analize varijanse (ANOVA) u okviru regresionog modela pokazali su da postoji statistički značajna razlika u stopama femicida između različitih godina posmatranog perioda ($F(2, 8) = 4,42, p = 0,021$). Tokom posmatranih godina u Bosni i Hercegovini, razlike u stopama femicida statistički značajno su varirale, što ukazuje na odsustvo dosljednog linearnog trenda, što je potvrđeno i rezultatima regresije, kao i vizuelnim prikazom grafikona (vidi grafikon 1).

Slika 1. Stopa femicida po zemljama sa predviđanjem za 2025. i 2026. godinu

Na osnovu izračunatih stopa femicida, za Bosnu i Hercegovinu uočen je rastući trend za period 2025–2026. godine. Za Sjevernu Makedoniju, Sloveniju i Srbiju, identifikovan je kombinovani trend, dok je za Hrvatsku prognostički trend ocijenjen kao stabilan (vidi sliku 1).

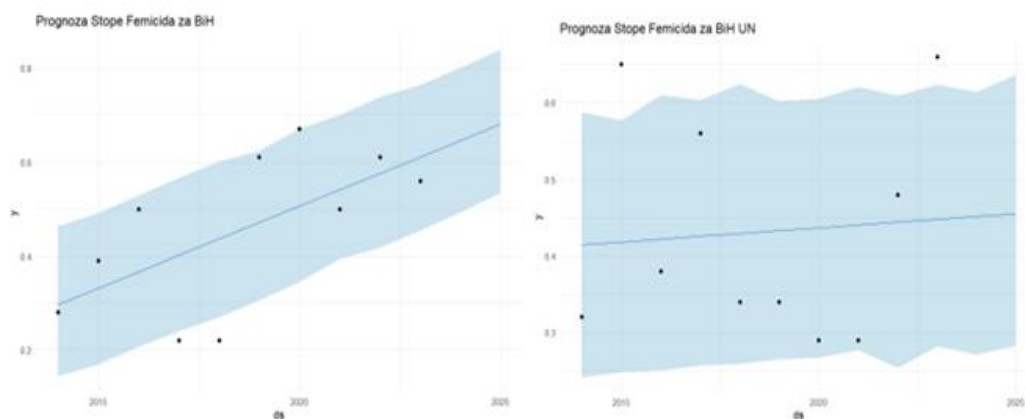

Slika 2. Predikcija stope femicida za Bosnu i Hercegovinu sa tačkama promjene (Change Points)

Na osnovu analize vremenske serije stope femicida u Bosni i Hercegovini, model prognoze je identifikovao više tačaka promjene u trendu u periodu od 2015. do 2021. godine, što ukazuje na značajne fluktuacije u stopi femicida tokom tog perioda. Nakon 2021. godine, model nije detektovao

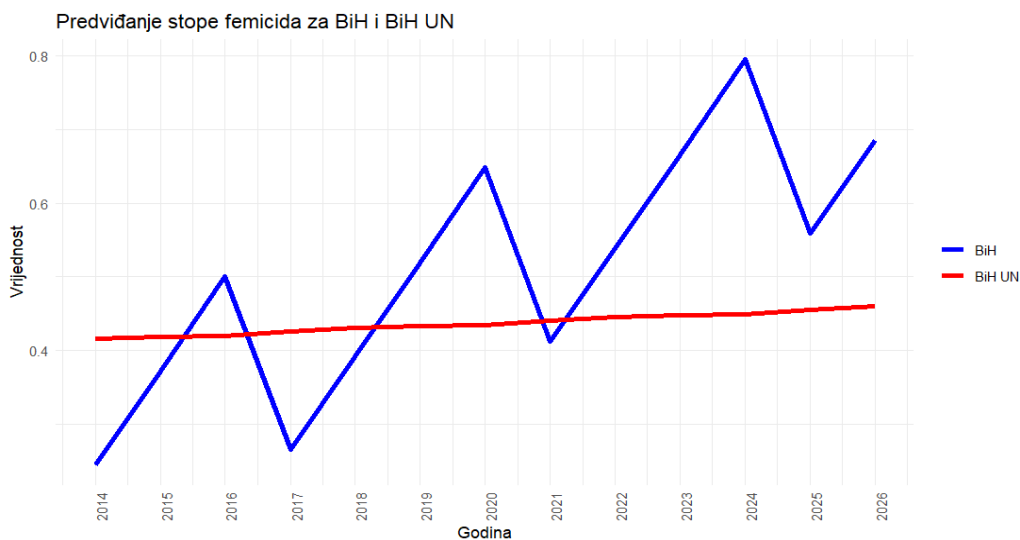
nove tačke promjene, što sugerira stabilizaciju trenda. Prognoza za period 2025–2026. godine pokazuje uzlazni trend, što znači da se očekuje povećanje stope femicida u narednim godinama (vidi sliku 2).

U cilju poređenja podataka o femicidu u Bosni i Hercegovini, analizirana je vremenska serija stope femicida izračunata na osnovu dostupnih domaćih izvora (broj ubijenih žena godišnje) i vremenska serija zvaničnih podataka Ujedinjenih nacija (UN) za period 2014–2023. godine. Rezultati t-testa pokazali su da ne postoji statistički značajna razlika u prosječnim vrijednostima između ove dvije serije ($t = -0,36$; $p = 0,726$), što ukazuje na sličan ukupni nivo stope femicida u oba izvora tokom posmatranog perioda. Vizuelni prikaz uključuje intervale poverenja, koji ukazuju na stabilnost i preciznost serija. Analizom trendova kroz vremenske serije uočene su razlike u pravcu kretanja (vidi sliku 3).

Slika 3. Trend stope femicida za Bosnu i Hercegovinu prema domaćim izvorima (A) i podacima Ujedinjenih nacija (B) za period 2014–2023, sa projekcijom za 2025–2026. godinu.

Rezultati prognoze prikazani su na slici 4, gdje su istaknute postojeće vrijednosti i očekivani trendovi za 2025. i 2026. godinu.

Slika 4. Poređenje stvarnih i predviđenih vrijednosti stope femicida u BiH prema domaćim i UN podacima (2014–2026).

DISKUSIJA

Cilj ovog istraživanja bio je da se analiziraju i uporede stope femicida u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji, Sjevernoj Makedoniji i Sloveniji tokom perioda od 2014. do 2024. godine, kao odgovor na praznine u institucionalnim pristupima. Takođe, cilj je bio da se identifikuju ključni trendovi femicida u ovim zemljama, da se procijeni uticaj pandemije COVID-19 na promjene u stopama femicida u Bosni i Hercegovini, kao i da se izvrši predikcija za naredne godine (2025. i 2026.). Dodatno, istraživanje se fokusiralo na upoređivanje domaćih i međunarodnih izvora podataka za Bosnu i Hercegovinu, uz poseban osvrt na razlike u trendovima femicida.

Značajna razlika u stopama femicida za period prije i poslije pandemije COVID-19 potvrđena je jedino u Bosni i Hercegovini, pri čemu je postpandemijski period bio okarakterisan višim stopama femicida. Izuzimajući 2021. i 2023. godinu, kada je zabilježen blagi pad, stope femicida su od perioda pandemije COVID-19 u stalnom porastu. Uočeni rastući trend se, u skladu s dosadašnjim kretanjima, očekuje i u periodu 2025–2026. godine, koliko je i obuhvaćeno analizom. Istovremeno nije procijenjen direktan uticaj COVID-19 na stope femicida, što je inače rijedak slučaj u istraživanjima (Weil, 2020). Ovi nalazi sugerišu na moguće uticaje drugih faktora izazvanih pandemijom na pojavu femicida u Bosni i Hercegovini. Porast stope femicida poklapa sa rastućim determinističkim trendom nasilja u porodici i porodičnoj zajednici u Bosni i Hercegovini, u istom periodu (Vrućinić, 2024). Piquero et al. (2021) tvrdili su da je porast nasilja među intimnim partnerima tokom pandemije COVID-19 rezultat finansijske nestabilnosti, nastave (k)od kuće, bolesti ili smrti od virusa i mentalnih problema izazvanih socijalnim distanciranjem. Slično tome, istraživanja su pokazala da su stres, ekonomski faktori, emocionalno razočarenje, loš i skućen stan i zloupotreba supstanci – alkohola i droga, glavni pokretači nasilja unutar porodica (Sacco, et al., 2020). Potvrđeno je i da u Bosni i Hercegovini postoji promjena u dinamici femicida tokom analiziranog perioda, što može biti povezano sa ekonomskim, političkim i društvenim promjenama u Bosni i Hercegovini. Prva (svjetska) ekonomska kriza je 2008. godine pogodila Bosnu i Hercegovinu i umnogome uticala na život ljudi. Kratko poboljšanje desilo se 2011. i 2012, ali se stanje opet pogoršalo. Godine 2014. zemlju su pogodile velike poplave koje su nanijele ogromnu štetu. Zbog toga je 2016. bila jedna od najtežih godina. Pandemija COVID-19 je 2020. godine ograničila snagu zemlje u odbrani od siromaštva i umanjila efekte razvoja prethodnog perioda (Krunic, 2022). Te posljedice se, nažalost, osjećaju i danas.

Prosječna stopa femicida u analiziranom periodu najviša je u Srbiji, dok je najniža u Hrvatskoj. S obzirom na to da su, kako je prethodno navedeno, Sjeverna Makedonija i Hrvatska 2023., odnosno 2024. godine inkorporirale femicid kao krivično djelo u svoje zakone, važno je naglasiti da je prognostički trend stope femicida za period 2025–2026. godinu gotovo identičan za ove dvije zemlje, s procjenom stope između 0,4 i 0,5. Procijenjene stope su niže u poređenju sa Slovenijom i Srbijom, a značajno niže u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, gde je za isti period procijenjena najviša stopa femicida, koja iznosi oko 0,7.

Distribucija femicida u Hrvatskoj, Sjevernoj Makedoniji i Sloveniji za period 2020–2021 u skladu je sa rezultatima istraživanja koje obuhvata taj period (Hacin, & Meško, 2024). Jasno je da dinamiku femicida oblikuju složeni faktori, što sugerise potrebu za daljim istraživanjima u kojima bi se razmotrio širi spektar društvenih, ekonomskih i kulturoloških faktora.

Nedostatak sistematskih i dosljednih statističkih podataka o femicidu doprinosi njegovoj marginalizaciji, stvarajući praznine u razumijevanju njegovog opsega, što se odražava na društvenu i političku nevidljivost žrtava. U metodološkom dijelu rada prikazan je konkretan slučaj iz Sjeverne Makedonije (Koshevaliska, Nanev i Maksimova, 2024). Sa problemom pouzdanosti, podataka u vezi sa nasiljem nad ženama suočavaju se i drugi istraživači (Noer, Chadijah, & Rudiatin, (2021).

Poređenjem podataka iz domaćih izvora sa podacima UN-a za Bosnu i Hercegovinu (United Nations, n.d.) dobijene su slične prosječne vrijednosti stopa femicida, ali sa različitim obrascima kretanja. Kod domaćih podataka identifikovan je blagi uzlazni trend, što ukazuje na porast stope femicida, dok podaci UN pokazuju stabilan, gotovo horizontalan pravac, bez značajnijih promjena tokom vremena. Ova razlika može ukazivati na metodološke razlike u prikupljanju, agregaciji i obradi podataka između domaćih institucija i međunarodnih izvora. Vizualizacija podataka ukazuje na manju

varijabilnost domaćih podataka, što sugerise na pouzdaniju prognozu, dok podaci UN-a ukazuju na veću neizvjesnost i mogućnost fluktuacija stvarnih vrednosti. Preciznija i dosljednija metodologija prikupljanja podataka omogućila bi pouzdanije statistike i time bolju osnovu za razvoj politika.

Ovaj rad može poslužiti kao osnov za podsticanje institucionalnih i zakonskih promjena koje bi omogućile bolje prepoznavanje i rješavanje ovog problema. S obzirom na to da ne postoje (pouzdanje) sistematizovane zvanične statistike, ovo istraživanje pokazuje kako različiti izvori podataka mogu biti korišćeni za izračunavanje stopa femicida i analizu njihovih promjena tokom vremena. Doprinos istraživanja odnosi se i na razumijevanje promjena u stopama femicida tokom određenih perioda, posebno u vezi sa pandemijom COVID-19, što može biti korisno za buduće političke odluke. Pored toga, putem ovog istraživanja omogućeno je upoređivanje različitih izvora podataka za Bosnu i Hercegovinu. Ukazano je na razlike u obradama i metodologiji prikupljanja podataka, čime je istaknuta potreba za većom harmonizacijom metoda prikupljanja i obrade podataka. Na kraju, rezultati ovog istraživanja mogu poslužiti kao podrška međunarodnim naporima u borbi protiv nasilja prema ženama, pružajući dokaze koji mogu biti osnova za dalji razvoj zajedničkih akcija i inicijativa na globalnom nivou. Ukoliko se nasilje doživljava kao privatna stvar, a ne društveni problem, očekuje se da će prijava biti manje, odnosno tamni broj veći (Grembi, Rosso, & Barili, 2024). Kroz ove doprinose, istraživanje se može smatrati korisnim za unapređenje institucionalnih odgovora, političkih mjera i metodoloških pristupa u borbi protiv femicida, čime se doprinosi prevenciji i smanjenju ove društvene patologije.

Jedno od ograničenja ovog istraživanja odnosi se na nedostupnost javnih podataka za Crnu Goru u periodu 2014–2018. Budući da je istraživanje obuhvatalo kontinuirani period od 2014. do 2024. godine, ova zemlja nije uključena u analizu. U odsustvu zvaničnih baza podataka o femicidu za pet zemalja bivše Jugoslavije za period 2014 –2024, odnosno za period 2014-2023., kada je riječ o komparativnoj analizi za Bosnu i Hercegovinu, u ovom istraživanju korišćeni su različiti izvori, što ukazuje na određena metodološka ograničenja. Ograničenje ovog istraživanja jeste i neujednačena dostupnost podataka i moguća nedosljednost u načinu na koji su pojedini slučajevi femicida dokumentovani u različitim zemljama regiona. S obzirom na primijenjenu definiciju femicida u ovom istraživanju, važno je napomenuti da bi primjena šire ili drugačije definicije u budućim istraživanjima mogla ograničiti upotrebljivost ovdje prikupljenih podataka, s obzirom na razlike u kriterijumima uključivanja slučajeva.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Iako rezultati istraživanja mogu biti korisni za razumijevanje dinamike femicida u regionu, istraživanje takođe ukazuje na značajne praznine u institucionalnom praćenju femicida. Potrebno je unaprijediti zakonski okvir kako bi femicid bio prepoznat kao specifičan oblik rodno zasnovanog nasilja, te omogućiti precizno i dosljedno prikupljanje podataka. Dalja istraživanja trebala bi obuhvatiti širi spektar faktora koji utiču na femicid, kako bi se stvorile efikasne politike za zaštitu žena i prevenciju nasilja.

LITERATURA

- Al Jazeera Balkans. (2023, 10. oktobar). Femicid u Sjevernoj Makedoniji: U 30 dana ubijene tri žene [Video]. YouTube. Preuzeto 29. aprila 2025. sa <https://balkans.aljazeera.net/videos/2023/10/10/femicid-u-s-makedoniji-u-mjesec-dana-ubijene-tri-zene>
- Beker, K. (2023). *Sudski odgovor na femicid na Zapadnom Balkanu – pravni okvir i sudska praksa*. The AIRE Centre. Preuzeto sa <https://www.fbih.cest.gov.ba/images/doclink/regional-femicide-report-2023-bcms.pdf>
- Brookman, F. (2005). *Understanding Homicide*. London: Sage Publications.

- Costa, D., Scharpf, F., Weiss, A., Ayanian, A. H., & Bozorgmehr, K. (2024). Intimate partner violence during COVID-19: systematic review and meta-analysis according to methodological choices. *BMC public health*, 24(1), 313.
- Direktno.hr. (2020, 9. travnja). *Obiteljsko nasilje: U 2019. godini ubijeno čak 13 žena u Hrvatskoj*. Preuzeto 1. aprila 2025. sa <https://direktno.hr/zivot/obitelj/obiteljsko-nasilje-2019-godini-ubijeno-cak-13-zena-hrvatskoj-189973/>
- European Institute for Gender Equality, EIGE. (2021). *EIGE's indicators on intimate partner violence, rape and femicide: EU state of play*. Publications Office of the European Union. Preuzeto 25. februara sa <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/eiges-indicators-intimate-partner-violence-rape-and-femicide-eu-state-play>
- European Institute for Gender Equality, EIGE. (2025). *Gender Equality Index 2024 – Tackling violence against women, tackling gender inequalities*. Publications Office of the European Union. Preuzeto 30. marta 2025. sa <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-index-2024-tackling-violence-against-women-tackling-gender-inequalities>
- Gadžovska Spasovska, Z. (2024, 10. novembar). *Žene u Severnoj Makedoniji zbog straha odustaju od prijave nasilja*. Slobodna Evropa. Preuzeto 25. februara 2025. sa <https://www.slobodnaevropa.org/a/severna-makedonija-nasilje-porodica-zrtve/33195216.html>
- Gočanin, S., & Manojlović, M. (2024, 15. ožujka). *Lanac ubistava žena u Srbiji i ove godine: Kako sprečiti?* Slobodna Evropa. Preuzeto sa 1. aprila 2025. sa <https://www.slobodnaevropa.org/a/femicid-srbija-propusti-institucije/32863192.html>
- Grembi, V., Rosso, A. C., & Barili, E. (2024). Domestic violence perception and gender stereotypes. *Journal of Population Economics* 37, 1–32. <https://doi.org/10.1007/s00148-024-00986-0>
- Hacin, R., & Meško, G. (2024). Femicide and COVID-19 Pandemic: Examining the Situation in Croatia, Hungary, Montenegro, North Macedonia, and Slovenia. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 40(2), 364–381. <https://doi.org/10.1177/10439862241245839>
- Istina.media. (2025, 27. siječnja). *Parlament sutra o nasilju nad ženama: BiH bez jasnog plana i statistike o femicidu*. Preuzeto sa 24. februara 2025. sa <https://istina.media/parlament-sutra-o-nasilju-nad-zenama-bih-bez-jasnog-plana-i-statistike-o-femicidu/>
- Kifle, M. E., Aychiluhm, S. B., & Anbesu, E. W. (2024). Global prevalence of intimate partner violence during the COVID-19 pandemic among women: systematic review and meta-analysis. *BMC Women's Health*, 24, 1–14.
- Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N., Beker, K. (2019). *Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbiji*. Novi Sad: Ženske studije i istraživanja.
- Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N., Filipović, Lj., Bužanin, O., & Nedić, S. (2022). *Analiza prakse sudova u procesuiranju femicida i pokušaja femicida u Bosni i Hercegovini* (B. Braithwaite, ur.). The AIRE Centre i Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. Preuzeto 24. februara sa <https://vstv.pravosudje.ba/vstvfo/S/142/article/124609>
- Koshevaliska, O., Naney, L., & Maksimova, E. (2024). From femicide to murder in self-defense - the culmination of genderbased violence in R. N. Macedonia, with reference to national legislation and practice. *Proceedings of the International Scientific Conference „Social Changes in the Global World”*, 11(11), 195–211.
- Krunić, M. (2022). *Ekonomске krize 2008. i 2020. godine kao propuštene prilike posledejtonske Bosne i Hercegovine*. U Zbornik radova Jahorinski poslovni forum 2022 (str. 303–310). Pale: Ekonomski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Mahdavifar, N., Kalan, F. K., Hiteh, M., Mohammadian, M., Abbasian, A., Vafi, S. F., Khosrorad, R., & Salehiniya, H. (2024.) COVID- 19 pandemic and the prevalence of domestic violence against Iranian married women. *Neuropsychopharmacol Rep*. 44, 51–59. <https://doi.org/10.1002/npr2.12375>
- Mariborinfo.com. (2024, 23. studenog). *Femicidi v Sloveniji: Policija izpostavlja resnost problema*. Preuzeto 18. februara 2025. sa <https://mariborinfo.com/novica/kronika/femicidi-v-sloveniji-policija-izpostavlja-resnost-problema/262499>
- Mediterranean Institute for Investigative Reporting, MIIR. (2024). *Trapped in darkness: Women in Europe remain defenseless against gender-based violence*. Preuzeto sa 4. februara 2025. sa <https://miir.gr/en/femicides-violence-against-women-in-europe/>
- Ministarstvo unutarnjih poslova republike Hrvatske, MUP RH. (2025). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2024. godini*. Preuzeto 15. marta 2025. sa https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2025/statistika%20za%202024%20hrv%20i%20eng/Stati%20sticki_pregled_2024_web.pdf

- Ninković, O. L., Marković, I., Žigić, R., Mileusnić, Ž. (2021). *Femicid u Republici Srpskoj: Rasprostranjenost, razumijevanje i sudska praksa*. Fondacija Ženski centar. Preuzeto sa <https://zenskicentar.org/wp-content/uploads/2022/07/Femicid-u-Republici-Srpskoj.pdf>
- Noer, K. U., Chadijah, S., & Rudiati, E. (2021). There is no trustable data: the state and data accuracy of violence against women in Indonesia. *Heliyon*, 7(12), 1–7.
- Piquero, A. R., Jennings, W. G., Jemison, E., Kaukinen, C., & Knaul, F. M. (2021). Domestic violence during the COVID—19 pandemic—Evidence from a systematic review and meta-analysis. *Journal of Criminal Justice*, 74, 101806.
- Radiosarajevo.ba. (2025, 1. januar). *U Bosni i Hercegovini ubijeno 12 žena: Crna statistika 2024. godine o femicidima*. Preuzeto sa 28. marta 2025. sa <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/u-bosni-i-hercegovini-ubijeno-12-zena-crna-statistika-2024-godine-o-femicidima/573280>
- Sacco, M.A., Caputo, F., Ricci, P., Sicilia, F., De Aloe, L., Bonetta, C. F., Cordasco, F., Scalise, C., Cacciatore, G., Zibetti, A., Gratteri, S., & Aquila, I. (2020). The Impact of the Covid-19 Pandemic on Domestic Violence: The Dark Side of Home Isolation during Quarantine. *Medico-Legal Journal.*, 88, 71–73.
- Stojančova, P. (2023, 14. septembar). Čitanje kao saučesnik u ubistvima žena. Radio Slobodna Evropa. Preuzeto 19. aprila 2025. sa <https://www.slobodnaevropa.org/a/nasilje-nad-zenama-sjeverna-makedonija-32592895.html>
- Šenk, M. (prir.). (2023). *Rodno zasnovano nasilje – mijenjanje pravila i praksi: Pregled stanja u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori*. Fondacija CURE. Preuzeto 4. aprila 2025. sa <https://fondacijacure.org/wp-content/uploads/2023/09/Rodno-zasnovano-nasilje-mijenjanje-pravila-i-praksi-pregled-stanja-u-BiH-Srbiji-Hrvatskoj-i-Crnoj-gori.pdf>
- Telegraf.rs. (2024, 15. travnja). *Zapamtite njihova imena: U Srbiji tokom 2024. godine ubijeno 19 žena, samo jednu nije ubio član porodice*. Preuzeto 4. aprila 2025. sa <https://www.telegraf.rs/vesti/hronika/4015301-zapamtite-njihova-imena-u-srbiji-tokom-2024-godine-ubijeno-19-zena-samo-jednu-nije-ubio-clan-porodice>
- United Nations Economic and Social Council, UNESC. (2013). *Vienna Declaration on Femicide*. Vienna: UNESC.
- United Nations Office on Drugs and Crime, (UNODC), & UN Women. (2022). *Statistical framework for measuring the gender-related killing of women and girls (femicide/feminicide)*. United Nations & UN Women. Preuzeto 18. februara 2025. sa https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/Statistical_framework_femicide_2022.pdf
- United Nations Office on Drugs and Crime, (UNODC). (2019). *Global study on homicide. Gender-related killing of women and girls*. Vienna: United Nations. Preuzeto 18. februara 2025. sa https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf
- United Nations Office on Drugs and Crime, (UNODC). (n.d.). *dp-femicide. Gender-related killings of women and girls*. United Nations. Preuzeto 18. februara 2025. sa <https://dataunodc.un.org/dp-femicide>
- Vijeće Evrope. (2011). *Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)*. Istanbul: Vijeće Evrope. Preuzeto 18. februara 2025. sa <https://rm.coe.int/168046246e>
- Vrućinić, Ž. (2024). Dva lica pandemije – trendovi nasilja u porodici tokom i poslije COVID-19. U Zbornik radova Deveta međunarodna naučna konferencija *Društvene devijacije – Ne nasilju – kroz sistem društvenih vrijednosti i kulturu* (str. 91–103). Banja Luka: Centar modernih znanja.
- Weil, S. (2020). Two Global Pandemics: Femicide and COVID-19. *Trauma and Memory*, 8, 110–112.
- Znoj, P. (2024, 25. studenog). *Grozljiva realnost Slovenije: 7 femicidov, 3000 klicev na pomoč*. Necenzurirano.si. Preuzeto 15. marta 2025. sa <https://necenzurirano.si/clanek/svet/slovenija-femicid-druzinsko-nasilje-1384398>
- Министарство за внатрешни работи Републике Северне Македоније. (2024). *Збирна анализа за вкупен криминалитет 2010–2024*. Министарство за внатрешни работи Републике Северне Македоније. Preuzeto 15. marta 2025. sa <https://mvr.gov.mk/page/statistiki>

**(IN)VISIBLE VICTIMS OF FEMICIDE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA, SERBIA,
SLOVENIA, NORTH MACEDONIA, AND CROATIA (2014–2024) – WITH A PARTICULAR
FOCUS ON BOSNIA AND HERZEGOVINA**

**PhD Zana Vrucinic, Associate Professor¹¹⁸
University of Banja Luka
Faculty of Security Studies**

Abstract: *In Bosnia and Herzegovina, Serbia, and Slovenia, femicide has not yet been recognized as a distinct criminal offense, which makes the victims institutionally 'invisible,' while in North Macedonia, femicide was criminalized in 2023, and in Croatia in 2024. This highlights a delayed but still gradual step toward recognizing this crime as a separate criminal offense. Due to the unavailability of data for Montenegro from 2014 to 2018, this country is not included in the analysis. The aim of this research was to analyze and compare femicide rates in the aforementioned countries for the period from 2014 to 2024, using data on the number of women killed collected from various sources. Femicide rates were calculated within this study. The results of the t-test indicate a statistically significant difference in femicide rates before and after the COVID-19 pandemic in Bosnia and Herzegovina, with the rate being higher after the pandemic. The ANOVA test revealed statistically significant differences in rates between individual years, while the regression model did not identify years and the pandemic as significant predictors, although it explains 52.49% of the variance in the femicide rate. This result suggests the presence of other factors that better explain the changes. In the analyzed period, the highest average femicide rate was recorded in Serbia, while the lowest was in Croatia. The forecasted trend for North Macedonia and Croatia for the period 2025–2026 is almost identical, with an estimated rate between 0.4 and 0.5. These rates are lower compared to Slovenia and Serbia, while Bosnia and Herzegovina is projected to have the highest femicide rate during the same period, approximately 0.7. A comparison of national and UN data for Bosnia and Herzegovina shows similar average values but different trends: domestic data indicate a slight increase, while UN data show a stable trend, suggesting the need for harmonizing methodological frameworks at both national and international levels.*

Keywords: *femicide victims, former SFRY, COVID-19 pandemic*

¹¹⁸ zana.vrucinic@fbn.unibl.org